

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

95. An Pontifex possit dispensare, seu potius dissolvere matrimonium
ratum, & non consummatum? Et quid circa hoc ipsum de Episcopis? Et
discutitur, an quidquid potest Papa in tota Ecclesia, possit ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76359](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76359)

Christi sententiam comprehendere etiam matrimonium ratum non consummatum; adhuc tamen asserendum est Romanum Pontificem non posse dissolvere tale matrimonium vel hominem, & ut humana pollicetur potestate, qua ratione in Regibus, & Principibus talis potestas non residet: sed ut Vicarium Christi & divina pollicetur auctoritate, quo sensu non dicitur homo, sed quasi Deus ad eum modum, quo *Matth. 16.* secundum expositionem Hieronymi, Apostoli non homines, sed Dei appellantur. Ad secundum respondetur, non posse Romanum Pontificem dispensare in polygamia, cum possit in matrimonio rato, quia polygamia prohibetur iure naturali antedecenter ad omnem voluntatem hominum, & consequenter abstinere ab illa, est iuris naturalis promanantis a solo Deo, & non a voluntate hominum: idcirco dispensare in illa est solius Dei, ut olim in veteri lege, unde superat potestatem Romani Pontificis: at ius naturale, & obligatio vinculi matrimonij non se habet hoc modo, sed oritur ex iure naturali pendente a voluntate hominum, quae cum sit subiecta superiori Romano Pontifici, hic potest dispensare super huiusmodi iure, & rumpere vinculum, quod inducit humana voluntas, siue in vinculo matrimonij, siue in obligatione voti, & iuramenti, ergo, &c.

14. Hinc notandum pro curiosis, aliquem euectum ad Pontificatum ante matrimonium consummatum, posse dispensare in suo matrimonio rato. Ita docet Sanchez *tom. 3. lib. 7. disp. 38. num. 20.* sed quid in tali casu faciendum, si matrimonium sit consummatum? Respondeo, quod si vir absque licentia uxoris ad summum eueheretur Pontificatum, potest ab ipsa renocari, ut ei teneatur debitum reddere. Cum enim hoc sit ius iustitiae prius, non potuit laedi per Pontificatum, quantumvis bona fide assumptum, ed quod vxor mortua crederetur. Ita docent gloss. *cap. si quis pecunia, verb. non Apostolicum, dist. 79.* & ibi Archidiaconus. *ad fin. & ibi Turricus, citato Hugone, art. 3. n. 12.* Ioann. And. *cap. constitutus, in fin. de conversione coniugator. & ibi Anton. fin. Ancharan. fin. idem Abb. cap. uxoratus, in fin. eodem tit. & cap. licet de vitanda, n. 4. de elect. Henric. cap. coniugatus, n. 3. de consues. consueg. Monald. *summa*, ubi de voto, tit. de voto coniugatorum, vers. item si vir suscepit Ordinem. Astensis *summa*. 2. part. lib. 8. tit. 22. art. 2. q. 1. Anton. 3. part. tit. 1. cap. fin. *Syst. est. matrim.* 8. q. 12. dist. 3. supplementum *summae* Pisanæ, *verb. impedimento* 11. n. 2. Maioli *lib. 1. de irregul. c. 34. num. 3.* Quamuis Doctor quidam, quem refert tacito nomine Bellamera *dist. cap. si quis pecunia, in fine* senserit minimè restituendum esse vxorij, nec teneri ei reddere debitum; quod ob maius commune bonum vxor priuanda sit absque culpa iure suo: & ipse cogitandum sibi inquit.*

RESOL. XCIV.

An Pontifex possit dispensare, seu potius dissolvere matrimonium ratum, & non consummatum.
Et quid circa hoc iussum de Episcopis?
Et discutitur, an quidquid potest Papa in tota Ecclesia, possit Episcopus in sua diocesi?
Et inferitur an Princeps Gentilis possit dissolvere matrimonium rata suorum subditorum? Ex part. 8. tr. 3. Refol. 97.

§. 1. Negatiuam sententiam ex Neotericis mordicus sustinet Basilius Pontius de *Matrim. lib. 9. c. 3. n. 3. & seq.* & nouissime P. M. Texeda in *Theolog. mor. tom. 2. lib. 4. tract. 1. n. 290. & seq.* cum aliis penes ipsos.

2. Sed ego contraria sententia adhaerens in *tract. de potestat. Pontif.* circa sacramenta, & nunc etiam ad haerco. Probat *primò*; quia Christus suo Vicario contulit plenam potestatem ad ea quae bono Ecclesiae regimini necessaria sunt, sed potestas dispensandi in matrimonio rato est valde necessaria in Ecclesia; nam eius dissolutio saepe expedire potest bono fideli, & aliis fieri potest absque magno inconuenienti; ergo sine fundamento negari non potest Pontificem peculiarem potestatem accepisse à Christo ad id, quod non leuiter firmatur, quia id sapissime fecerunt Pontifices. Et *Narrans in summa cap. 22. num. 21.* affirmat se obtinuisse plures dissolutiones factas à Paulo II. & Pio IV. Et refert Suarez *lib. 6. citat. cap. 16. num. 6.* se vidisse Bullam Gregorij XIII. continentem dispensationem in matrimonio rato. Atque hoc argumentum ab effectu est magni habendum, quia non est verisimile Pontifices doctissimos, & pios temerè vfos fuisse potestate in re tam graui; sed ad minimum existimasse hanc partem probabilissimam esse, maxime cum hic non solum tractetur an hoc liceat, sed etiam an factum teneat. *Secundò*, constat ex sectione tertia, matrimonium ratum dissolui per professionem solemnem in Religione, & dissolui non iure naturali professionis, neque iure diuino, sed iure Pontificis; ergo Pontifex dissolvere potest matrimonium ratum baptizatorum. *Tertiò*, Pontifex habet potestatem remittendi vota omnia etiam solemnia religionis, ut tenet verior sententia, & multis probat Lessius *de Iustin. c. 40. dub. 14.* & Suarez *lib. 6. citat. cap. 16.* ergo potiori iure poterit dissolvere matrimonium ratum. Pater consequentia, quia votum solemne est fortius vinculum, cum dissoluat matrimonium ratum; & vtrouque est traditio, & minor in matrimonio, cum fiat solum homini; in voto autem Deo, & homini.

3. Nec obstat dicere *primò*, si matrimonium ratum à Pontifice potest dissolui, poterit & consummatum, cum inter ea non sit alia diuersitas, quam accidentalitas. *Secundò*, si id facere Pontifici licitum est respectu totius Ecclesiae, idem quoque concedendum erit Episcopo in sua Diocesi, cum semota omni reservatione, idem hic possit in locis suae iurisdictionis, ac ille in tota Ecclesia, quae duo tamen sunt absurda. *Tertiò*, matrimonium est ex lege diuina indissolubile, at Pontifex in lege diuina dispensare non potest, *can. sunt quidam 25. quast. 1.* *Quartiò*, Pontifex Sacramenta mutare non potest: ergo nec matrimonium ex indissolubili reddere solubile.

4. Non, inquam hæc obstant; & idèò respondendum est.

Ad primum argumentum, falsum esse matrimonium consummatum à rato distingui tantum accidentaliter, differt enim tanquam integraliter perfectum, ab imperfecto, nec enim consummatum, perfectio est merè accidentalitatis, sed integralis, quæ matrimonium complet in perfecta, significatione, vnionis scilicet Christi cum Ecclesia, per carnem assumptam, in qua fundatur omnimoda indissolubilitas matrimonij consummati, & hanc perfectionem integram non habet matrimonium ratum, licet habeat rationem integram signi, quæ essentialiter constituit Sacramentum; quare matrimonium ratum à consummato non accidentaliter differt, nec essentialiter, sed medio modo, sicut totum integrale perfectum, ab eo quod caret parte aliqua.

5. Secundi argumenti neganda est sequela; cum enim sit incertum, an id Pontifex possit, multo magis est incertum, an id Episcopus vendicare sibi queat. Vnde Suarez *de cens. dist. 7. n. 5. & alij*, rectè obseruat Axioma illud: quidquid potest Papa in tota Ecclesia, potest Episcopus in sua Diocesi, nisi prohibeatur.

In Ref. praeterea.

Sup hoc f. pra in Ref. 78. & 79. & signanter §. Ad secundam, &c.

Sup. contentis in hoc §. in Ref. praeterea §. Pro secundo contento ad lin. 4. huius §. infra in hoc ipsamet Ref. §. Secundi argumenti. & in aliis eius annotationum.

Sup. hoc in Ref. 1. not. seq. & in aliis eius annot. praeterea. Sup. hoc supra in hoc hibeatur.

liberatur, existimat, absolute loquendo, non esse verum; quia nec ratione fundari potest, nec inductione probari. Nam Episcopus cum suis subditis nequit dispensare in gradibus prohibitis ad contrahendum matrimonium, quia licet non sit illi expresse prohibendum, non est tamen expresse concessum. Potuit etiam Papa irritare clandestina matrimonium, quod sine dubio non potuisset Episcopus in suo Episcopatu. Potest etiam Papa personas reddere inhabiles ad matrimonium ratione delicti, quod nullus concedit Episcopus in suis Diocesis. Denique licet concedit Episcopus in suis Diocesis Summi Pontifici iurisdictionem censurarum ita est propria Summi Pontificis, ut ab Episcopis in suis Diocesis propria auctoritate fieri non possit, non quia sit illis prohibita, nulli enim talis prohibitio inuenitur, sed quia non est concessum.

6. Sed circa presentem questionem vide ea, quae diximus in tractatu de potestate Pontificis circa Sacramenta, ubi etiam responsum est ad tertium argumentum superius adductum. Et si denuo obhibeantur superius adductum. Et si denuo obhibeantur superius adductum. Et si denuo obhibeantur superius adductum.

7. Primo, quod Matth. 19. dicitur: Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet, ergo nullus homo, quantumvis Summus Pontifex, potest matrimonium, quantumvis nondum consummatum, dissolvere. Et ratione probari potest.

8. Primo, quia matrimonium, etiam nondum consummatum, est Sacramentum significans unionem Christi cum Ecclesia; ergo sicut unio Christi cum Ecclesia nequit absolui, neque Pontifex poterit dissolvere matrimonium, quantumvis tantum ratum.

9. Secundo, quia alias Princeps Gentilis posset dissolvere matrimonium rata suorum subditorum, quia non habet minorem auctoritatem circa contractus civiles, & profanos suorum, qualis est contractus matrimonij eorum, quam Pontifex circa contractum matrimonij sacrorum baptizatorum; quia Princeps Gentilis etiam habet supremam auctoritatem in suos.

10. Sed ad haec argumenta facilius responderetur. Ad primum igitur dico, testimonium Matth. 19. adductum, tantum intelligitur de matrimonio consummato, ut constat ex contextu, & ait Alexander III. in cap. 7. de conversione coniugatorum. Et ad primam rationem respondemus, matrimonium ratum defectu coniunctionis corporum, qua coniuges sunt una caro, non significare unionem Christi cum Ecclesia factam media incarnatione, quam consummatum significat, ratione tamen coniunctionis animorum pertinentis ad ipsum matrimonium ratum, quod quodammodo est indissolubile, nempe a Pontifice potestate ordinata; & quodammodo est indissolubile, nempe potestate extraordinaria Pontificis, congruenter fuisse assumptum ad significandam unionem Christi cum Ecclesia media charitate factam, quae est indissolubilis quoad Ecclesiam semper sanctam, & dissolubilis, quoad membra particularia.

11. Ad secundam respondeo, Principem Gentilem non posse dissolvere matrimonium, adhuc tantum ratum; suorum subditorum: quia non habet potestatem pecuniariam ad id a Deo, sed tantum habet ordinariam superioris humani, quia neque Pontifex potest.

12. Unde pro superius dictis, notandum est, dissolutionem matrimonij rati baptizatorum, non fieri a Pontifice auctoritate generali superioris humani, sed quasi supernaturali, ut gerente vice Dei peculiari, & extraordinaria potestate, superaddita potestati humanae. Moveror, quia ut probatum est supra, indissolubilitas matrimonij etiam rati, provenit ex ipsa institutione divina, qua Deus illud decrevit, nec hominibus aliter concessit facultatem transferendi dominij visus corporis, nisi per indissolubile vinculum;

vnde praedicta matrimonij insolubilitas ex iure diuino positio; ergo nequit Pontifex eam dissolvere potestate ordinaria superioris humani; sed extraordinaria, qualem etiam habet ad dissolucendam professionem solemnem.

RESOL. XCVI

An Pontifex, sine causa possit dissolvere vinculum matrimonij rati.

Et notatur, quod posita gravi causa Pontifex non necessario requirat consensum partium ad dissolucendum matrimonium, sed id possit, etiam eis inuitis, quamuis non expediat.

Et an Pontifex possit legem ferre, ut matrimonium ratum per subsequens consummationem dissoluatur.

Et notatur, quod matrimonia seorsata, seu consummata infidelium non baptizatorum, non potest Pontifex sua Pontificia potestate dispensando solvere? Et an sit circa hoc alia ratio Haereticorum.

Et quid si Pontifex habeat supremam iurisdictionem temporalem in quosdam infideles? Ex part. 8. tr. 1. Res. 63.

§. 1. Affirmatiue respondent, qui censent insolubilitatem matrimonij rati, orti ex solo humano iure: quamvis enim Princeps peccet dispensans sine causa in sua lege, dispensatio tamen est valida, ut communiter Doctores. Verum ex eo capite nullo modo videtur probabile Pontificem posse absque causa tollere vinculum matrimonij rati, quia est omnino improbabile, quod insolubilitas matrimonij rati oriatur ex solo iure humano.

2. Alij ergo omnino verius censent requiri iustam causam, non tantum ut licite fiat, sed etiam ut valide; cum enim vinculum matrimonij etiam rati, ut minimum ex iure diuino sit insolubile, & proinde Pontifex non possit illud propria auctoritate solvere, sed solum vicaria; nullo autem modo sit verisimile Deum dedisse potestatem suo Vicario pro arbitrio valide matrimonium soluendi, omnino verius est requiri iustam causam ad valorem dispensationis in voto, vel iuramento. Confirmatur; talis potestas non posset ceteri cedere in bonum Ecclesiae, & adificationem animarum, sed cederet in maximum detrimentum, ut cuius facile patere potest. Verius ergo est Pontifici non esse ita illimitate potestatem concessam, sed ex gravi causa saltem prudenter existimata. Non tamen videtur exigi certi generis, sed existimo omnem eam sufficere, quam pro qualitate tam grauis negotij prudentes iudicantur sufficientem.

3. Vnde sufficit si ex permanentia in matrimonio grauis perturbatio in Regno, vel Republica merito timeatur, ita ut pax eius turbetur, & dissidia intestina oriantur propter huiusmodi coniunctionem, quae sit sopienda per dissolutionem matrimonij. Iusta enim causa ceteri potest, si eadem dissidia inter magnates, & primarias familias alicuius Reipublicae oriantur ex aliquo matrimonio, cum harum familiarum dissidia communiter cedant in grauem Reipublicae perniciem. Magna inaequalitas contrahentium potest iustam causam suppeditare ad dissolucendum matrimonium, cum ex huiusmodi coniunctionibus valde infelices exitus in matrimonio sequantur; denique quaelibet grauis causa, quae iudicio prudentum ceteri possit proportionata dissolutioni matrimonij. Vbi notandum quod posita graui causa Pontifex non necessario requirat consensum partium ad matrimonium dissolucendum, sed id possit etiam eis inuitis, quamuis non expediat. Et haec omnia docet Praepositus in 3. parti. D. Thome. quest. 5. de insolubilitate

Sup. hoc supra in Res. 94. Et tandem cursum post mediu verif. Et etia

ANNAE
OMNIA
VOL. III. IV. V
E. III